

мають нематеріальний характер, та вдосконалених бізнес-процесів, що обумовлює особливості та проблеми захисту прав інтелектуальної власності кредитних інститутів. Ефективність існуючих форм стратегій залежить від дієвості правового механізму, правової й економічної грамотності працівників банку, дотримання норм ділової етики гарантми платіжних зобов'язань. Специфічною рисою є те, що розвиток ринку інноваційних банківських продуктів стримує відсутність або несуттєвий попит на них.

Було з'ясовано, що інновації приводяться в дію самим ринком, а їх метою є пристосування до економічних, суспільних і технічних змін, підвищення конкуренції і створення вартості. Створення інновацій повинно здійснюватися у співпраці із клієнтом. Комплексна стратегія інновацій додатково вимагає систематичної реалізації інноваційних планів, стимулювання мотиваційною системою, а також участі керівництва для прискорення і покращення їх ефективності.

Натомість автор пропонує наступні основні напрями впровадження та розвитку стратегій: залучення коштів в розвиток мобільного банкінгу (онлайн платежі); перехресні продажі продуктів; звільнення банків від втрат робочого часу на оформлення та оприбуткування залучення пасивів (короткострокових та довгострокових) за рахунок віддаленого залучення депозитів; електронне відображення чеків, що дозволяють значно знизити платіжне навантаження і надати клієнтам можливість мобільного управління розміщеними, а також залученими грошовими коштами. Актуальність зазначених питань спонукає до проведення ґрунтовних досліджень у галузі оцінки схем роботи із масштабними операціями з відновлення та оздоровлення фінансового ринку.

Література

1. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
2. Зайцев О. Завтрашні пріоритети / О. Зайцев // Банковская практика. – 2010. – № 6. – С. 68.
3. Офіційний веб-сайт німецько-українського фонду «Програми мікрокредитування в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.microcredit.com.ua/duf>
4. Горячек І. Система своєчасного застереження проблем діяльності банків / Горячек І. // Вісник НБУ. – 2004. – № 6. – С. 27– 29.

Надійшла 15.08.2011

УДК 330. 352.3:637

В. В. ШАРКО

Хмельницький національний університет

ФАКТОРИ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛЬНИХ РЕСУРСІВ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Розкрито сутність інтенсифікації використання матеріальних ресурсів промислових підприємств та запропоновано класифікацію джерел і факторів економії матеріалів як основи підвищення прибутковості промислових підприємств. Рекомендується застосовувати науковообґрунтовану систему факторів, яка у подальшому використовується при формуванні показників та нормативів, матеріальних витрат і покладена в основу планування та стимулювання ефективного використання матеріальних ресурсів промислових підприємств.

The essence of the intensification of use of material resources industry and proposed a classification of sources and material cost factors as a basis to increase profitability of industrial enterprises. It is recommended to apply scientific and reasonable system of factors, which subsequently used in the formation and performance standards, and material costs as a basis of planning and promotion of efficient use of material resources industry.

Ключові слова: матеріальні ресурси, фактори інтенсифікації, економія матеріалів, промислові підприємства.

Вступ. Економічна роль матеріальних ресурсів в суспільному виробництві визначається, перш за все, тим, що переважна їх частина утворює головну субстанцію продукту. Значна частка матеріальних витрат у собівартості продукції при значних масштабах сучасного матеріального виробництва визначає високу значимість кожного відсотка збережених матеріалів. Отже, раціональне використання матеріальних ресурсів безпосередньо сприяє зростанню ефективності промислового виробництва.

Мета дослідження. Розкрити сутність інтенсифікації використання матеріальних ресурсів промислових підприємств та запропонувати класифікацію джерел і факторів економії матеріалів.

Аналіз досліджень та публікацій. В даний час склалися такі умови виробництва, коли подальше економічне зростання переважно на екстенсивній основі використання матеріальних ресурсів стає практично неможливим і економічно неефективним. В тій чи іншій мірі різні аспекти процесу інтенсифікації використання матеріальних ресурсів знайшли відображення в роботах економістів, що розглядають проблеми ефективного використання природних ресурсів [1–8].

Проблема резервів - це проблема можливостей, пов'язаних з максимальним використанням усіх джерел зростання ефективності виробництва. Особливо повне відображення вона отримала в 50 – 60-і роки

в роботах С. Є. Каменіцер, К. І. Клименко, Г. А. Пруденського, Л. Є. Сиркіна-Шкловського та інших. Автори, даючи визначення резервів виробництва, або пов'язують це поняття зі ступенем використання виробничих ресурсів підприємства, або виходять, в першу чергу, з можливостей збільшення обсягів виробництва продукції, що не суперечить, а лише підкреслює ту чи іншу грань проблеми.

Постановка завдання. Систематизувати сукупність факторів, що є впливовими на оцінку функціонування економічного механізму промислових підприємств.

Результати дослідження. Узагальнюючи існуючі підходи, можна сформулювати, що інтенсифікація використання матеріальних ресурсів означає більш повне використання споживчих властивостей сировини і матеріалів, а також застосування більш економічних, прогресивних їх видів, що в кінцевому результаті проявляється в зниженні витрат матеріальних ресурсів на одиницю корисного ефекту. У цьому визначенні розкривається зміст інтенсифікації та одночасно підкреслюється її орієнтація на досягнення високих кінцевих результатів, що дозволяє встановити економічно виправдану межу збереження, яка в даному випадку визначається, як величина отриманого корисного ефекту.

Ефект багатьох матеріалозберігаючих заходів часто проявляється не за місцем їх здійснення, а на кожному етапі життєвого циклу матеріалу. Така ситуація звичайна та пов'язана з підвищенням якості матеріалів і готової продукції, так як ефект від його поліпшення, як правило, виявляється в процесі подальшої обробки матеріалу або експлуатації виробів. З іншого боку, забезпечення економії матеріальних витрат на першому етапі, може призвести до додаткових втрат матеріалів на наступних виробничих стадіях. Так, надмірне зниження матеріалоемності виробів або їх вузлів призводить до погіршення показників надійності, довговічності, що вимагає значних витрати матеріалів та інших коштів на ремонт і виробництво запасних частин.

Отже, проблему інтенсифікації використання матеріальних ресурсів необхідно розглядати у відтворювальному аспекті: співставляючи витрати, пов'язані зі зниженням матеріаломісткості, і отриманий ефект у розрахунку на весь життєвий цикл виробництва та використання матеріалу. Такий підхід передбачає комплексне, повне використання корисних властивостей ресурсів на кожному етапі його життєвого циклу. З метою отримання кращого ефекту, при розробці відповідних матеріалозберігаючих заходів необхідно враховувати й те, що вплив економії матеріальних ресурсів на величину витрат суспільної праці неоднаковий на різних стадіях їх переробки. Чим вище ступінь готовності матеріальних ресурсів, тим вагомішим є наслідок зниження їх витрат і тим відчутніші втрати від нераціонального їх використання.

Необхідно врахувати й те, що з переходом до якісної, більш високої технології, що базується на системі машин і обладнання нового покоління, інтенсифікація буде здійснюватися не стільки за рахунок прямого скорочення витрат сировини і матеріалів, скільки в міру оновлення складу самої сировини, впровадження у виробництво нових його видів.

Крім прямого економічного ефекту, раціональне використання матеріальних ресурсів сприятиме утворенню багаторазового непрямого ефекту внаслідок чого утвориться:

- 1) скорочення витрат матеріалів на одиницю продукції дозволяє випустити додаткову продукцію з зекономлених матеріалів;
- 2) економія матеріальних ресурсів, що здійснює істотний вплив на вдосконалення основних народногосподарських пропорцій;
- 3) заощадження матеріальних ресурсів, яке призводить до значної економії капітальних вкладень;
- 4) зниження матеріаломісткості за рахунок зменшення фондомісткості виробництва, що сприяє збільшенню випуску готової продукції при незмінних розмірах задіяних основних фондів;
- 5) зниження матеріаломісткості продукції, яке сприяє заощадженню живої праці в поточному виробничому циклі, а також зростанню суспільної продуктивності праці;
- 6) раціональне використання матеріальних ресурсів, що має велике значення для формування і охорони навколишнього природного середовища.

Інтенсифікація використання матеріальних ресурсів здійснюється як під впливом різних факторів, так і при використанні ряду джерел. Їх систематизація дозволятиме обґрунтувати основні напрямки планування матеріалоспоживання і впливу системи економічних стимулів. Проте в економічній літературі немає єдності у визначенні сутності розглянутих понять, а також в їх класифікації, що виражається, зокрема, в різноманітті вживаних термінів (чинники, шляхи, резерви, джерела, напрями, умови економії матеріальних ресурсів), неоднаковому їх розумінні, відсутності у багатьох дослідженнях чіткого розмежування понять, різному підході до складу елементів класифікації. Тому, перш за все, повинна бути визначена структура класифікації і чітко розмежовані поняття, які входять до неї.

На думку автора, в системі підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів слід розрізняти резерви, джерела їх утворення та чинники, якими визначаються можливості використання резервів економії. Розуміння процесу інтенсифікації використання матеріальних ресурсів у відтворювальному аспекті передбачає розгляд резервів економії з виділенням їх за стадіями всього циклу створення і споживання матеріалу і готової продукції і по ієрархічних рівнях управління. Такий підхід дозволяє визначити взаємозв'язки, суперечності, пріоритетність і тенденції щодо розвитку джерел і факторів економії з тим, щоб побудувати узгоджену систему стимулів їх реалізації.

На наш погляд, використання матеріальних ресурсів та резерви їх економії, можуть бути визначені, як можливості збільшення виходу продукції кінцевого виробничого та невиробничого споживання (з урахуванням її основних споживчих властивостей) з кожної одиниці сировини і матеріалів. Таке визначення передбачає широке тлумачення поняття «резерви», що включає можливості, щодо усунення прямих втрат ресурсів (псування і т.п.), по залученню в обіг не використовуваних матеріалів, а також поліпшення використання споживаних ресурсів, що дозволяє врахувати наявні резерви не тільки в процесі споживання матеріальних ресурсів, але і в процесі їх руху на всіх стадіях відтворювального циклу.

Для успішного виявлення і використання резервів необхідно чітко розділити джерела і фактори економії матеріальних ресурсів. В сучасній економічній літературі зустрічається багато визначень поняття «фактор». Від об'єктивно обумовлених факторів, вважають автори [8], треба відрізнити суб'єктивні шляхи впливу на показники, тобто можливі організаційно-технічні заходи, за допомогою яких можна впливати на фактори, що визначають даний показник.

Шафранова Г. у своїй роботі [6] вказує на важливе значення, що має класифікація, в якій фактори поділяються на внутрішні та зовнішні. Фактори в економічному аналізі можуть класифікувати за різними ознаками. Так, фактори можуть бути загальними, тобто такими частками, що впливають на ряд показників або, частинами специфічними для даного показника. Узагальнюючий характер багатьох факторів пояснюється зв'язком і взаємною обумовленістю, що існують між окремими показниками.

Що стосується джерел економії, то в переважній більшості в класифікації резервів економії матеріальних ресурсів не виділяється саме поняття, а найчастіше «змішуються» з факторами економії. Тим часом, зміст поняття резервів економії матеріальних ресурсів може бути як би розгорнуто та розкрито і за іншими напрямками, які являють собою джерела економії, а точніше – джерела утворення резервів економії.

Чітке розмежування факторів і джерел економії матеріалів дав свого часу Е. Ю. Локшин [5]. Виходячи з позицій Е. Ю. Локшина, слід відзначити, що запропонована система джерел економії не є повною, оскільки не враховуються всі стадії життєвого циклу матеріальних ресурсів, зокрема, можливості скорочення витрат матеріалів при експлуатації готових виробів, а також резерви забезпечення заощадження ресурсів і готової продукції при зберіганні і транспортуванні.

Скорочення витрат матеріалів при експлуатації обладнання є важливим джерелом економії матеріальних ресурсів. Маса заміних деталей і вузлів у процесі поточних і капітальних ремонтів дуже значна і часто перевищує первинну масу об'єкта. Розглядаючи процес інтенсифікації використання матеріальних ресурсів у відтворювальному аспекті, варто сформулювати такі основні джерела утворення резервів економії матеріальних ресурсів: зменшення виробничих відходів і втрат; комплексне використання сировини та утилізація відходів; вторинне (багаторазове) використання матеріалів; скорочення потреби матеріалів при експлуатації обладнання; поліпшення збереження ресурсів і готової продукції в процесі їх зберігання і транспортування.

Кожне виробниче джерело може бути приведено в дію за допомогою різних засобів, способів, факторів. Наприклад, зменшення технологічних відходів при виробництві виробів на підприємствах легкої промисловості можливо отримати через: високу якість текстильних виробів; застосування маловідходних технологічних процесів; використання сучасного технологічного обладнання; заміни заготовок на інші за формою, які більш наближені до готового виробу тощо. В даний час в економічній літературі подаються різні класифікаційні групи чинників економії матеріальних ресурсів.

Більшість економістів виділяє конструкторські фактори – вдосконалення кінематичних схем і форм конструкцій, раціональний вибір конструкційних матеріалів, підвищення надійності та довговічності виробів, встановлення оптимальних запасів міцності вузлів і деталей та ін; технологічні фактори – застосування ресурсозберігаючих технік і технологій, підвищення рівня механізації і автоматизації, зменшення витрат на обробку, вибір заготовок за розмірами і формою, що наближаються до готових деталей, вдосконалення методів розкрою та ін. організаційні фактори – впровадження прогресивних форм матеріально-технічного забезпечення, вдосконалення роботи з нормування витрат і запасів, поліпшення умов складування, зберігання і транспортування, вдосконалення обліку і контролю використання ресурсів та ін.

Тому, така сукупність факторів, дозволить забезпечити раціональне використання матеріальних ресурсів та може бути згрупована за такими ознаками (рис. 1):

1) за рівнями управління:

а) на рівні національної економіки: вдосконалення структурних зрушень у виробництві та споживанні матеріалів, у складі готової продукції; вдосконалення територіальної структури виробництва, підвищення рівня спеціалізації і концентрації, розширення кооперування і комбінування виробництва;

б) на рівні підприємства: конструкторські, технологічні, організаційні, підвищення якості матеріалів і готових виробів;

в) на рівні бригади, робочого місця: повторне використання інструментів, зниження втрат, псування, шлюбу, вдосконалення розкрою та ін.;

2) за стадіями життєвого циклу матеріалу:

а) видобуток і виробництво сировини і матеріалів: більш повне вилучення корисних компонентів з

природної сировини, поліпшення якості матеріалів, створення нових прогресивних матеріалів, вдосконалення структури матеріаловиробництва та ін.;

б) споживання сировини і матеріалів в якості предметів праці: конструкторські, технологічні, організаційні, підвищення якості готових виробів, організація збору та використання відходів виробництва;

в) експлуатація (як речової основи готових об'єктів): фактори, що впливають на уповільнення процесів фізичного зносу, організація збору вторинних матеріальних ресурсів;

г) зберігання сировини і матеріалів: прогресивні форми матеріально-технічного забезпечення, раціональна структура поставок сировини, поліпшення умов складування, зберігання та транспортування матеріальних ресурсів;

Рис. 1. Фактори раціонального використання матеріальних ресурсів промислового підприємства

3) за основними етапами життєвого циклу виробу:

а) наукова і технічна підготовка виробництва: конструкторські та технологічні фактори;

б) виробництво: технологічні, організаційні, підвищення якості матеріалів і виробів;

в) зберігання: поліпшення умов складування, зберігання і транспортування готових виробів;

г) експлуатація: якість догляду й обслуговування й інші чинники, що визначають витрату матеріалів на ремонт і експлуатацію засобів праці, залучення в обіг вторинних матеріальних ресурсів.

Висновки. На думку автора резерви збереження матеріальних ресурсів промислових підприємств можуть бути класифіковано за наступними ознаками (табл. 1):

Таблиця 1

Класифікація резервів збереження матеріальних ресурсів

Резерви збереження матеріальних ресурсів	
За формою прояву	явні
	приховані
За терміном використання	поточні
	на перспективу
За факторами використання	за рівнем управління
	за стадіями життєвого циклу матеріалу
	за основними етапами життєвого циклу виробу
За джерелами утворення	зниження вмісту матеріалів в готовому продукті на одиницю корисного ефекту
	зменшення виробничих втрат
	комплексне використання сировини та утилізація відходів
	вторинне (багаторазове) використання матеріалів
	скорочення потреби матеріалів при експлуатації виробів
	покращення збереженості ресурсів та готової продукції при зберіганні та транспортуванні

Наведена система резервів економії матеріальних ресурсів в більшій мірі відповідає вимогам комплексного підходу до вирішення проблеми ефективного матеріаловикористання.

Отже, запропонована така класифікація джерел і факторів у подальшому може бути використана при формуванні системи показників і нормативів матеріаловикористання і покладена в основу планування та стимулювання ефективного використання матеріальних ресурсів.

Література

1. Айрапетова А. Г. Формирование системы ресурсосбережения: теоретико-методологические аспекты / А. Г. Айрапетова. – СПб. : Изд-во СПбГУЭФ, 2004. – 345 с.
2. Ильшева Н. Н. Финансовое положение и эффективность использования ресурсов предприятия : [монография] / Н. Н. Ильшева. – М. : ЮНИТИ, 2009. – 198 с.
3. Каменик Л. Л. Комплексное регулирование материальных ресурсов : [монография] / Л. Л. Каменик. – СПб. : Изд-во СПбГУЭФ, 2005. – 290 с.
4. Комаров М. А. Ресурсный потенциал экономического роста / М. А. Комаров. – М.: Изд. дом «Путь России», 2002. – 568 с.
5. Локшин Э. Ю. Вопросы экономии материальных ресурсов в промышленности СССР / Э. Ю. Локшин. – М. : Госкомиздат, 1960. – 365 с.
6. Шафранова Г.О. Аналіз фінансової звітності / Г.О.Шафранова // Баланс. – 2000. – № 30, 31, 43.
7. Chernenko A. F. Financial situation and enterprise resource use efficiency: monograph / A. F. Chernenko. – М. : Finance and statistics, 2009. – 207 p.
8. Тимофеев В.О. Визначення факторів і напрямів оцінки функціонування господарського механізму промислових підприємств / В.О. Тимофеев, Ю.В. Овсяченко // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: Проблеми теорії та практики. – 2008. – № 3 (3). – с. 136–145.

Надійшла 16.08.2011

УДК 331.522.4.009.12

О. П. ПОДРА

Хмельницький національний університет

ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В СИСТЕМІ РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

Обґрунтовано необхідність формування та розвитку людського капіталу як детермінанти національної конкурентоспроможності, проведено аналіз основних показників оцінки рівня та умов його відтворення. Визначено значення розвитку людського капіталу для виходу з економічної кризи та подолання її наслідків

This article represents necessity of human capital formation and development as a major factor of national competitiveness, analysis of main indicators of level evaluation and development conditions of human capital is conducted. The necessity of human capital development for overcoming economic crisis and its consequences is defined

Ключові слова: людський капітал, конкурентоспроможність, людський розвиток, індекс людського розвитку.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. В умовах глобалізації світогосподарських процесів та посилення міжнародної конкуренції особливої актуальності набуває людський капітал, який виступає детермінантою економічного зростання та забезпечення високої конкурентоспроможності держави. Конкурентоспроможність визначається здатністю країни конкурувати з іншими економічними системами та утримувати стійкі позиції на світових ринках, вирішувати проблеми соціально-економічного характеру та забезпечувати високий рівень якості життя населення, товарів і послуг на основі постійного підвищення продуктивності праці та інноваційних змін. Важливою умовою економічного розвитку та підвищення конкурентоспроможності національної економіки в інформаційну епоху виступає створення, накопичення та ефективне використання людського капіталу, який на відміну від природних та фінансових ресурсів є невичерпним, і в ході здійснення інвестицій примножується та забезпечує додаткові ефекти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми конкурентоспроможності національної економіки досліджені у працях М. Портера, В. Гейця, Я. Близнюк, М. Згуровського. Дослідження людського капіталу як складової конкурентоспроможності та економічного зростання здійснили фундатори сучасної теорії людського капіталу: Т. Шульц і Г. Беккер, а також Б. Вейсброд, Дж. Мінсер, Д. Хансен, Дж. Кендрик та інші. Необхідно зазначити, що дослідженню концепції людського капіталу значну увагу приділяють вітчизняні вчені, серед яких О. Грішнова, В. Антонюк, Л. Семів, С. Вовканич, В. Куценко, У. Садова, М. Ніколайчук, Г. Євтушенко та інші. Однак, динамічні зміни механізму розвитку людського капіталу вимагають здійснення подальшого дослідження із врахуванням новітніх умов становлення інформаційного суспільства.